

Pääkirjoitus

Saira Poutiainen

Perspektiivejä ja retrospektiivejä

Aika ei ole vain mediahistorioitsijoiden heiniä. Jokainen tutkija elää ajassaan ja ottaa kantaa menneeseen ja tulevaan tutkimuksessaan ja opetuksessaan. Esitämme käsityksiämme tutkimusalan tämän hetken trendeistä tai tilasta ymmärtäen, etteivät ne ole pysyviä. Luemme julkaisuja, joiden otsikot alkavat sanoilla ”*new directions in*”. Selvitämme, miten tutkimusteemoja ja käsitteitä on tarkasteltu valikoiduissa julkaisuissa tietynä ajanjaksona (esim. Driessens 2023). Mietimme, millä tiedolla on tulevaisuudessa merkitystä. Teemme pitkittäistutkimusta tai raportoimme toistettavien tutkimusten tulosten muutoksista (esim. Newman ym. 2022; Reunanen 2022). Naapuritieteenalalla kielitieteessä olen tutustunut diakroniseen tutkimukseen kielen piirteiden muutoksista (esim. Nakane ym. 2021). Sitä voisi soveltaa myös viestinnän tutkimukseen. Käsitehistoriallinen ja bibliometrinen tutkimus tuovat myös ajallisen perspektiivin, saati aineistomme, jossa analysoimme tutkittaviemme tulevaisuuspuhetta tai tarinoita menneestä.

Tässä numerossa julkaistaan ensimmäinen teksti uudessa Retrospektiivi-sarjassa. Sarja on suunniteltu katsomaan taaksepäin, taannehtivasti ja takautuvasti. Sarjan teksteissä otetaan kantaa menneeseen, pakostakin nykyisyyteen ja ehkä tulevaankin. Teksteissä palataan *Tiedotustutkimus*- tai *Media & viestintä* -lehdissä julkaistuihin artikkeleihin ja selvitetään – esimerkiksi – miten kirjoittaja valitsi tutkimusaiheensa, käsitteensä, menetelmänsä tai teoriansa, miten artikkeliin reagoitiin sen julkaisun aikaan ja mitä kirjoittaja aiheestaan nyt ajattelee. Voit lähettää lehden toimitukseen ehdotuksesi Retrospektiivi-sarjan tekstiksi.

Valitsin sarjan ensimmäiseksi aiheeksi vuonna 1986 *Tiedotustutkimus*-lehdessä julkaistun Keskustelua-palstan artikkelin, jossa Tampereen yliopiston tiedotusopin silloiset opiskelijat ja opettajat pohtivat naistutkimuksen ja tiedotustutkimuksen kohtaamista. Otin yhteyttä kahteen keskustelijaan, Hanna Rajalahteen ja Iiris Ruohoon, ja pyysin heitä kertomaan keskusteluartikkelin julkaisun ajasta, silloisista ajatuksistaan ja kokemuksistaan. Keskustelijat eivät kertoneet vain menneestä vaan myös nykyisyydestä. Arvelenkin, että sarjassa tullaan pohtimaan muutosta ja pysyvyyttä. Ajattelimme tutkimuksen kohteena olevista asioista ja tieteellisestä tiedosta muuttuu. Siihen mitä nyt tiedän ja mitä haluaisin tietää, vaikuttaa se, mitä olen nyt ja kenen kanssa keskustelen, mitä luen ja miten ideoihini reagoidaan. Ja samalla tutkijuudessa, tietämisessä ja tiedossa on jokin pysyvää.

Viestinnän tutkija Olivier Driessens (2023) tarjoaa viestinnän tutkimuksen jatkuvuudesta ja muutoksesta erittelyn viime keväänä julkaistussa *Communication Theory* -lehden numerossa. (Kiitos Viljami Vaaralalle lukuvinkistä.) Driessens tarkasteli vuosina 2000–2020 pääasiassa median ja viestinnän tieteellisissä lehdissä julkaistuja artikkeleita, joissa viestintä (*communication*) sana esiintyi sanojen jatkuvuus (*continuit**) ja muutos (*change, transformation*) kanssa. Kirjoittaja kuvaa jatkuvuudelle annettuja merkityksiä aineistossaan ja miten tutkimuksessa jatkuvuutta käsitellään. Hän esittää muutoksen ja jatkuvuuden suhteen taksonomiana.

1. Aktiivinen jatkuvuus. Tutkimuksessa jatkuvuus on proaktiivisesti säilytettävissä ja se vastustaa muutosta. Jatkuvuus nähdään sinnikkyytenä ja kestävyyttenä. Esimerkiksi teknologiset muutokset, globalisaatio, modernisaatio ja kaupallistuminen nähdään vahingollisina tai uhkina ja niiden vastustaminen tai niiltä suojautuminen vaatii aktiivista toimijuutta.
2. Pysähdystila (*stasis*). Jatkuvuutta ei tarvitse erikseen suojella, koska kyse on muutoksen ja jatkuvuuden tasapainosta (*equilibrium*) tai status quosta. Muutos on ehkä harmitonta tai sillä ei ole erityisesti vaikutusta sosiaalisiin tai kulttuuriin järjestyksiin. Jotkut asiat vain tuntuvat jatkuvilta muutoksista huolimatta.
3. Muutoksen yhdistäminen jatkuvuuteen. Jatkuvuus on dynaaminen prosessi ja muutos tapahtuu hitaasti, ei jatkuvuutta uhaten. Muutos ei ole vahingollista, vaan se sopeutuu olemassa oleviin rakenteisiin ja toimintatapoihin. Esimerkiksi eliitti säilyttää valta-asemansa sopeutumalla muuttuviin konteksteihin.
4. Historia. Muistaminen ja nostalgia auttavat meitä luomaan yhteyden menneisyyteen ja säilyttämään sen. Mennyt voi jättää jälkiä, jotka auttavat nopeissa sosiaalisissa muutoksissa. Mennyt voi myös aiheuttaa vanhan ja uuden välille jännitteen – jatkuvuus ja muutos ovat dialektisessa suhteessa.
5. Kestävyys (*endurance*). Muutosta korostetaan silloin, kun meidän olisi aiheellista tarkastella jatkuvuutta. Tutkijat voivat yliarvioida tai liioitella muutosta. Uusissa ilmiöissä tai muutoksessa voi olla taustalla pysyviä asioita, kuten sosiaalinen epätasa-arvo, identiteettikamppailut tai vallan epätasainen jakautuminen.

Hanna Rajalahden ja Iiris Ruohon kuvaus naistutkimuksen esiintulosta vastaa Driessensin (2023, 32) huoleen siitä, että emme riittävästi tunnista jatkuvuutta. Naistutkimuksen esilletulo tiedotustutkimuksessa oli muutos, joka ehkä uhkasi vakiintunutta tiedotustutkimusta. Ehkä ei. Naistutkimuskin on muuttunut ja jatkunut. Naistutkimuksen muutoksen voimaa voidaan kuvata proaktiiviseksi, vaikka se on vuosien myötä vaihdellut. Naistutkimuksen tavoite on pysynyt: yhteiskunnassa tai kulttuurissa tapahtuneita sukupuolten tasa-arvoon liittyviä muutoksia ei voida pitää itsestäänselvytenä, ja tutkijoiden kokema muutoksen tarve on jatkunut.

Ensi keväänä järjestetään seuraavat Median ja viestinnän tutkimuksen päivät 12.–13.4.2024 Tampereella. Päivien teema on Muutos vai jatkuvuus? Hyvät *Media & viestintä* -lehden lukijat, olette lämpimästi tervetulleita keskustelemaan.

Kirjallisuus

- Driessens, Olivier. 2023. "Not everything is changing: on the relative neglect and meanings of continuity in communication and social change research." *Communication Theory* 33 (1): 32–41. <https://doi.org/10.1093/ct/qtac022>.
- Nakane, Ikuko, Kaori Okano, Claire Maree, Chie Takagi, Lidia Tanaka ja Shimako Iwasaki. 2021. "Varying orientations to sharing life stories: A diachronic study of Japanese women's discourse." *Language in Society* 51 (4): 577–602. <https://doi.org/10.1017/S0047404521000415>.
- Newman, Nic, Richard Fletcher, Craig T. Robertson, Kirsten Eddy ja Rasmus Kleis Nielsen, toim. 2022. *Digital News Report 2022*. Reuters Institute for the Study of Journalism. Luettu 18.9.2023. https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/2023-06/Digital_News_Report_2023.pdf.
- Reunanen, Esa. 2022. "Poliittinen polarisaatio ja journalismi: neljä medialuottamusprofiilia." *Media & viestintä*, 45 (4): 22–45. <https://doi.org/10.23983/mv.125625>.